

Zdzisław Skrok

Warszawa - Cytadela. Fort Kaponiera

Informator Archeologiczny : badania 19, 199-200

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Łącznie przebadano powierzchnię 60,5 m², w bardzo trudnych warunkach eksploracyjnych. W obrębie nawy świątyni odkryto dwie połączone ze sobą niewielkim korytarzykiem krypty: południową i północną. Są one usytuowane równolegle do ścian bocznych. Lepiej zachowana jest komora północna, wypełniona częściowo współczesnym zasypiskiem, w którym stwierdzono pojedyncze kości ludzkie ze zniszczonych pochówków. Do komory południowej prowadzą schodki odkryte przy głównym wejściu do budynku. Podczas budowy krypty w XVIII w. /?/ zniszczone zostały fundamenty dawniejszych murów. Zachowały się tylko ich fragmenty przy ścianie północnej kościoła, w miejscu, gdzie nie sięgało sklepienie krypty. Dochodzą one prostopadnie do fundamentu obecnego budynku. Wzniesione zostały z łamanego kamienia wapiennego na zaprawie wapiennej, podobnie jak krypty i pozostałe partie fundamentów. Jeden z nich stanowi przedłużenie zachodniego skrzydła absydy bocznej znajdującej się przy północnej ścianie budynku. Pozwala to łączyć je z II fazą budowlaną świątyni, przypadającą na okres renesansu.

Przed budynkiem, w miejscu styku odkrytego dawniej tzw. "przedstonka" z fasadą zachodnią świątyni, stwierdzono po obu jego stronach fundamenty dwóch utwierdzonych wież, z których "północna" wzniesiona była na planie 1/4 owalu, a południowa miała kształt 1/4 oktagonu.

Ze względu na zagrożenie prac w przeliterium /częściowo zerwany strop/ eksplorację przeprowadzono tylko w jego części zachodniej, bliżej arkady tępczowej. Odkryto tutaj dalsze odcinki absydy prezbiterialnej.

Badania tegoroczne potwierdziły wcześniejsze przypuszczenia o kilkakrotnej przebudowie świątyni, której początki sięgają najpóźniej XIV w.

Prace będą kontynuowane.

SZESTNO, gm. Mragowo
woj. olsztyńskie
Zamek

Polska Akademia Nauk
Instytut Historii Kultury Materialnej
Zakład Archeologii Polskiej Środkowej
w Łodzi

Badania prowadził mgr Magdalena Blomberg, dr Mariusz Głosek /kierownik - autor sprawozdania/ i dr Zdzisław Wawrzonowski. Finansował WKZ w Olsztynie. Pierwszy sezon badań, Zamek.

Celem badań jest odtworzenie rzutu obiektu, wraz z wewnętrzną zabudową, rozwarstwienie chronologiczne, a także uchwycenie ewentualnego, starszego osadnictwa na tym miejscu.

Badania archeologiczno-architektoniczne zamku miały w głównej mierze przygotować teren do dalszych prac. Spowodowane to było zaleganiami znacznej grubości warstwy gruzu na domniemanym dziedzińcu obiektu. Gruz ten jest efektem prac, jakie przeprowadzono na zamku w latach 70-tych XX w.

Uchwyceno w całości mur obwodowy dziedzińca od strony wschodniej, częściowo zaś od strony południowej i zachodniej. Odkryto także i częściowo odsłonięto przełot bramny, który znajdował się przy murze zachodnim dziedzińca.

W trakcie odgruzowywania, odsłonięto resztki zabudowy dziedzińca w jego wschodniej części. W górnym poziomie zachowały się resztki 3 przybudówek, których chronologię można określić od XVII po XX w.

Z materiału ruchomego, w silnie przemieszanym gruzie znaleziono i monetę Zygmunta Starego, liczne kafle, ułamki naczyń glinianych i fajansowych, a także izolator elektryczny wysokiego napięcia. Materiał ten można datować w szerokim przedziale chronologicznym, od XV po XX w.

Badania będą kontynuowane.

BYPNIEWO
woj. ostrołęckie

patrz
wczesne średniowiecze

SWIDWIN-Stare Miasto
woj. kozłubińskie

patrz
późne średniowiecze

TARNÓW
Góra Św. Marcina

patrz
późne średniowiecze

WARSZAWA-CYTADELA
Fort Kaponiera

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Badań Fortyfikacji Nowożytnych
Oddział Konserwacji Architektury
Monumentalnej
w Warszawie

Badania prowadził mgr Zdzisław Skrok na zlecenie Wojtkowego Rejonowego Zarządu Kwaterunkowo-Budowlanego. Finansował Konserwator Zabytków m. st. Warszawy. Pierwszy sezon badań, Fort obronny w systemie Cytadeli Warszawskiej /pol. XIX w./.

Prace archeologiczne podjęto w ramach programu rewaloryzacji Fortu Kaponiera celem jego adaptacji na siedzibę muzeum Warszawskiego Okręgu Wojskowego. Wykopy archeologiczne zlokalizowano w następujących rejonach:

1. W fosie otaczającej Cytadellę, w miejscu gdzie dochodzi ona do murów Fortu Kaponiera. Eksplorowano do calca i dalej w głąb, aż do stopy fundamentowej budowli.
2. Serią wykopów przecięto koronę wału, przebiegającego na skraju skarpy wiałanej oraz jego stok opadający ku fosie wschodniej /różnica poziomów około 14 m/. Zarejestrowano układ warstw kulturowych w usypisku wału, stwierdzono interesujący sposób budowy Fortu Kaponiera, który został niejako dostawiony do urwiska wiałanej skarpy przy czym budowniczy mieli nadać w tym miejscu skarpie kształt pionowej ściany, dostosowali zachodnią część fortu do pierwotnej konfiguracji skarpy.
3. Dwa wykopy na dziedzińcu cytadeli, jeden na przedłużeniu wykopu przecinającego wał, drugi - prostopadły do niego obok wejścia do Fortu Kaponiera. W tym rejonie eksplorowano do bruku pokrywającego pierwotnie dziedzińiec /głębokość około 160-170 cm od powierzchni/. Znalaziska militaria - naboje, hukki, pociski broni ręcznej, dwie kule armatnie, guziki żołnierskich szyneli, monety rosyjskie, niemieckie i polskie datowane są około 1850-1945.

Badania będą kontynuowane.

WIELEN
woj. piłskie
Zamek

patrz
wczesne średniowiecze

ZAMOŚĆ
Stare Miasto

PP Pracownia Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
Oddział w Zamościu

Badania prowadzili mgr Miroslawa Pomarańska, mgr Artur Witkowski pod kierownictwem mgr. Ryszarda Pomarańskiego /autor sprawozdania/. Finansowała Wojewódzka Dyrekcja Inwestycji w Zamościu, Ósmy sezon badań. Miasto nowożytnie /koniec XVI-XIX w. /.

Badania koncentrowały się na wybranych fragmentach Starego Miasta. Rozpoczęto prace na terenie kościoła Św. Mikołaja w północno-zachodniej części cmentarza przykościelnego.

W wyniku nadzoru nad wykonywanymi robotami ziemnymi odkryto fundamenty budynku. Są to relikt architektoniczne dawnego klasztoru o. o. Bazylianów, co potwierdziły dokumenty historyczne. Ogółem wykonano 7 wykopów o łącznej powierzchni ponad 100 m². Odkamiono ściany zewnętrzne, główne wewnętrzne ściany działowe korytarza oraz wewnętrzne ściany działące budynek na pomieszczenia. Stwierdzono posadowienie budynku na fundamentach punktowych. Najciekawszym elementem jest dobrze zachowana klatka schodowa prowadząca do piwnicy. W obrębie klatki arkady fundamentowe zostały zamurwane. Przymurowano również korytarz. Piwnica przeklepiąca była sklepieniem kolebkowo-krzyżowym. Z wyjątkiem schodów i piwnicy, które były wypełnione gruzem, sektory pozostałe budynku ograniczone ścianami działowymi wypełnione były warstwą ziemnymi. Stwierdzono tamienie dwóch warstw kulturowych: jedna związana bezpośrednio z budynkiem i zawierająca ruchomy materiał zabytkowy, natomiast druga zawierała pochówki ludzkie. W układzie stratygraficznym wyodrębniono pierwotny poziom dziedzińca kościelnego oraz poziom budowlany.

Kolejnym tematem realizowanym były badania archeologiczne podwórza w obrębie bloku XXVII w zachodniej części miasta. Wykonano 4 wykopy badawcze o łącznej powierzchni ca 65 m². Wynikiem tych prac było zlokalizowanie fundamentów spichrza istniejącego w tym miejscu od końca XVII w. do 2 poł. XIX w. Fundamenty murów spichrza wyznaczają jego szerokość i lokalizują w obrębie całego bloku. Zbudowane są z kamienia wapiennego i wykazują pewne zróżnicowanie w posadowieniu. Odkryto także fundamenty pod ścianki działowe. Spichrz znany z faktografii i ikonografii powstał prawdopodobnie na miejscu wcześniejszych budynków i znacznie zakłócił pierwotny podział działek. Niedostępność terenu z uwagi na liczną zabudowę pozwalają stwierdzić, iż uzyskane wyniki są tylko częściowe.

W 1985 r. pracownicy PAK PKZ O/Zamość prowadzili nadzory archeologiczne na terenie Starego Miasta w rejonie ul. Łukasńskiego, Bramy Szebrzeszyńskiej, Nowej Bramy Lubelskiej i bloku III. Podczas prowadzenia nadzorów wykonano dokumentację archeologiczną oraz dokonano wstępnej interpretacji odkrytych zjawisk.

Badania i nadzory archeologiczne będą kontynuowane.

ZAMOŚĆ
Działnica - Zamczysko

Uniwersytet Im. Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie
Katedra Archeologii

Badania prowadziła dr Irena Kutylowska. Finansowała Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków w Zamościu, Czwarty sezon badań. Fortyfikacje nowożytne /koniec XVI-XVII w. /.